

Sergiu NESTOR,

șef interimar al Catedrei procedură penală și criminalistică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

Eugeniu BARGAN,

lector al Catedrei procedură penală și criminalistică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

RIScul LA CARE ESTE EXPUS OFIȚERUL DE URMĂRIRE PENALĂ CA REZULTAT AL ERORILOR ADMISE

Munca ofițerilor de urmărire penală este orientată spre atingerea scopului procesului penal și, ca și unele alte tipuri de activitate, este corelată cu riscul. În activitatea lor se îmbină următoarele aspecte ale riscului: social, psihologic și de drept penal.

Necesitatea examinării instituției riscului întemeiat aplicată activității ofițerilor de urmărire penală este provocată de nevoia de a spori eficacitatea activității acestora, iar aceasta este imposibil fără aprofundarea conceptuală a acestor probleme.

Cu privire la erorile pe care le comit ofițerii de urmărire penală, putem afirma, destul de întemeiat, despre posibilitatea utilizării riscului în procesul îndeplinirii funcțiilor profesionale în nu mai puțin de jumătate din cazuri.

Rămâne actuală și astăzi reglementarea dreptului la risc a lucrătorului de poliție făcută în Legea Republicii Moldova cu privire la poliție [1]. Articolul 33 al actului normativ nominalizat consfințește „Dreptul colaboratorului poliției la risc profesional”. Astfel, potrivit acestuia, „nu constituie o infracțiune acțiunea colaboratorului poliției care a fost săvârșită într-o situație de risc profesional justificat, deși ea are semnele acțiunilor pentru care este prevăzută răspundere disciplinară, administrativă sau penală. Riscul este considerat justificat, dacă acțiunea săvârșită decurge în mod obiectiv din informația asupra faptelor și circumstanțelor de care dispunea colaboratorul poliției, iar scopul legitim nu putea fi realizat prin acțiuni ce nu ar fi implicat riscul și colaboratorul poliției, care a admis riscul, a întreprins toate măsurile posibile pentru a preîntâmpina consecințele negative”.

E important de menționat că în legislația autohtonă nu este dată definiția erorii în activitatea de urmărire penală, însă în literatura de specialitate sunt prezente mai multe definiții ale noțiunii respective.

O.Ia. Baev consideră că eroarea de urmărire penală este oricare acțiune greșită a ofițerului de urmărire penală care nu are caracterul abuzului de serviciu, care contribuie, după părerea subiectivă a ofițerului de urmărire penală, la sporirea calității urmăririi penale, dar care atrage după sine încălcarea cel puțin a unuia dintre drepturile și interesele legale ale persoanei implicate într-un fel sau altul în activitatea de descoperire a infracțiunii [2, p. 6].

Iu.N. Reabokoni definește eroarea în activitatea de urmărire penală ca fiind

neajunsul admis de către ofițerul de urmărire penală în efectuarea urmăririi penale a legislației penale, procesual-penale, a altor acte normative care reglementează activitatea respectivă, precum și luarea deciziilor tactice greșite și executarea deciziilor respective [3, p. 10].

A.D. Boikov subînțelege prin eroare de urmărire penală orice decizie ilegală sau nefondată cauzată prin acțiune sau inacțiune greșită. În numărul de erori se includ încălcări grave de procedură penală în mod deliberat și aplicarea necorespunzătoare a dreptului penal, ilegalitatea și invaliditatea care sunt stabilite de funcționari sau autorități.

Din analiza noțiunilor propuse, putem conchide că eroarea în activitatea de urmărire penală în fiecare caz concret este legată de aprecierea eronată a evenimentelor care au loc de către persoana care efectuează activitatea de urmărire penală.

În opinia noastră eroarea în activitatea de urmărire penală constituie o faptă care formal nu contravine prevederilor legale, comisă în urma evaluării greșite a informației și a probelor acumulate de către persoana care efectuează urmărirea penală, prin care s-a adus atingere drepturilor și intereselor persoanei, sau în alt mod a influențat legalitatea hotărârii finale în procesul penal respectiv.

Esența erorilor de urmărire penală constă în faptul că persoana care comite eroare acționează în limitele legii în vigoare pentru atingerea scopului procesului penal. Totodată, trebuie să menționăm că nu este exclus faptul că în procesul dobândirii informațiilor operative, care constituie temei pentru efectuarea unor acțiuni de urmărire penală care limitează drepturile fundamentale ale persoanelor, față de persoană pot fi utilizate metode nestandarde, care se manifestă în influența atât morală, cât și fizică asupra acesteia. În acest caz, informația acumulată pe cale operativă poate fi greșită, deci constituirea acesteia drept temei pentru efectuarea unor acțiuni de urmărire penală va duce la încălcări ale legislației.

Orientarea socialmente utilă a acțiunilor de urmărire penală este determinată de scopul indicat în alin. (2) art. 1 al Codului de procedură penală, care indică: „procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetare a infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”.

Paralel cu principiile constituționale ale legalității, respectării și păstrării drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului, activitatea ofițerilor de urmărire penală se bazează pe principiile operativității și prezumției de nevinovăție.

Directiile de bază ale activității ofițerilor de urmărire penală și a procurorilor sunt:

- colectarea și verificarea probelor în cauza penală prin producerea acțiunilor de urmărire penală;
- aplicarea măsurilor procesuale de constrângere;
- punerea sub învinuire a persoanei;
- liberarea de răspundere penală ș.a.

În cazul luării deciziei privind aplicarea măsurilor preventive, punerii sub învinuire a persoanei sau liberării ei de răspundere, ofițerul de urmărire penală și procurorul se află în situația incertitudinii în virtutea insuficienței informațiilor pe care le posedă. Astfel, P. Kabanov, examinând problemele riscului la cercetarea

infracțiunilor, afirmă că activitatea de descoperire și de cercetare a infracțiunilor se caracterizează prin luarea deciziilor în condițiile insuficienței informaționale.

Urmărilor riscului în procedura de urmărire penală le grupăm în două categorii mari, și anume:

- urmări tactice;
- urmări procesuale.

Printre urmările tactice se numără atenuarea forței demonstrative a informației obținute anterior, pierderea priorității tactice, iar, în general, complicarea situației de urmărire penală, însoțită de cheltuieli suplimentare pentru neutralizarea urmărilor negative ale riscului.

La urmările procesuale P. Kabanov atribuie lezarea drepturilor cetățenilor, încălcarea inviolabilității persoanei, subminarea principiului pedepsei inevitabile, discreditarea organelor de drept [4, p. 56-58].

În art.301 Cod de procedură penală legiuitorul a stabilit că un șir de acțiuni în urmărirea penală, legate de limitarea inviolabilității persoanei, domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și a altor comunicări pot fi luate doar în baza autorizării judecătorului de instrucție. Însă în cazurile care nu suferă amânare, dar și în baza ordonanței motivate a procurorului în cazurile infracțiunilor flagrante, acestea pot fi luate fără autorizarea judecătorului de instrucție.

Conform alin.(2) art.301 Cod de procedură penală, judecătorul de instrucție poate fi informat despre efectuarea acestor acțiuni de urmărire penală în termen de 24 de ore, cu prezentarea, în scop de control, a materialelor cauzei penale, pentru soluționarea chestiunii despre legalitatea și temeinicia acțiunilor respective de urmărire penală. Asumându-și răspunderea pentru procedura acțiunilor respective de urmărire penală, fără autorizarea judecătorului de instrucție, persoana care le-a înfăptuit trebuie să știe că, în cazul în care judecătorul de instrucție va considera procedura lor ilegală și neîntemeiată, aceste acțiuni nu vor avea forță juridică și nu vor putea fi puse în baza acuzării atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată.

Totodată, persoana care a săvârșit ilegal asemenea acțiuni la etapa de urmărire penală poate fi trasă la răspundere penală pentru încălcarea inviolabilității domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, pentru încălcarea inviolabilității vieții private.

Manifestarea riscului în situația respectivă este evidentă. Scopul în care acționează persoanele care înfăptuiesc activitatea de urmărire penală trebuie să fie unul socialmente util – acumularea dovezilor despre prezența faptei socialmente periculoase și a vinovăției persoanei de săvârșirea ei. Metoda de acțiune în cazurile care nu suferă amânare poate fi aleasă de însuși subiectul care riscă. De exemplu, persoana implicată în săvârșirea infracțiunii s-a blocat în apartament și ofițerul de urmărire penală presupune că persoana respectivă încearcă să ascundă urmele infracțiunii. Ofițerul de urmărire penală are două variante de acțiune: în primul rând, să meargă la judecătorul de instrucție pentru obținerea autorizării pentru cercetarea domiciliului; în al doilea rând, să întreprindă examinarea fără obținerea autorizării. Totodată, riscul este prezent în ambele cazuri. În primul, există probabilitatea că, în timpul obținerii autorizării pentru procedura acțiunilor de urmărire penală, bănuitul va ascunde sau va distruge urmele infracțiunii și ofițerul de urmărire penală nu va putea demonstra complicitatea acestuia la săvârșirea infracțiunii.

În al doilea caz, judecătorul de instrucție va recunoaște acțiunile din procedura de urmărire penală ilegale și neîntemeiate și, în acest caz, dovezile obținute în procedura lor vor pierde valoarea probatorie. Prin urmare, atât prima metodă, cât și a doua sunt legate de riscul pierderii dovezilor în cauza penală respectivă.

Este important a se lua în considerare că în ipoteza în care ofițerul de urmărire penală alege ca model de comportament varianta acțiunilor de urmărire penală fără autorizarea judecătorului de instrucție și fără temeuri suficiente pentru aceasta, pot fi întrunite elementele constitutive ale următoarelor componente de infracțiune: art.177 alin.(2) lit.b) Cod penal – „încălcarea inviolabilității vieții personale, prin folosirea intenționată a situației de serviciu”; art.178 alin.(2) lit.a) Cod penal – „Violarea dreptului la secretul corespondenței, cu folosirea situației de serviciu”; art. 179 Cod penal – „Violarea de domiciliu”.

Ofițerii de urmărire penală, fiind funcționari ai organelor de drept, pot să acționeze în condiții extreme. Prin condiții extreme înțelegem împrejurările cu un nivel sporit de pericol, provocat de fenomenele naturii, de un caracter biologic și social, care necesită de la funcționarii organelor de drept măsuri speciale organizaționale și juridice și asigurarea lor cu resurse. Această totalitate de factori, care încalcă categoric condițiile normale de viață ale populației, securitatea socială și ordinea de drept complică esențial activitatea organelor de drept [5, p. 6].

Condițiile extreme modifică metodele obișnuite de activitate a organelor de drept. Aceasta deoarece în cazul lor, lipsind reglementările necesare ale activității organelor de drept în situații extreme, apare situația când trebuie ales între raționalitatea și legalitatea acțiunilor ce urmează a fi săvârșite.

Este cunoscut faptul că riscul reprezintă o categorie psihologică, deoarece subiectul (cel care aplică legea), conștientizând deficitul de informație și urmările posibile negative pentru sine sau pentru cei din jur, încearcă sentimentul de incertitudine în ce ceea privește corectitudinea deciziei luate. În legătură cu aceasta, urmările riscului apar drept unul dintre principalele criterii care influențează luarea deciziei. Mai mult ca atât, riscul în activitatea organelor de drept are, de cele mai dese ori, un caracter spontan.

Circumstanțele în care acțiunile colaboratorilor organelor de drept necesită aplicarea armei, a mijloacelor speciale și a forței fizice, dar și necesitatea luării unei decizii cât mai corecte în condițiile insuficienței de informație creează situația în care riscul profesional este unul acceptabil și legal.

Referințe:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la poliție, nr.416-XII din 18.12.1990. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 17-19/56.
2. О. Я. Баев, *Тактика следственных действий*, Воронеж, 1995, стр. 6.
3. Ю.Н. Рябоконт, *Следственные ошибки и пути их устранения*, Москва, 1997, стр. 10.
4. П. Кабанов, «Риск при расследовании преступлений», în *Социалистическая законность*, 1989, №2, p. 56-58.
5. А.Ф. Майдыков, *Предмет, задачи и система курса «Управление органами внутренних дел в экстремальных условиях»*: Лекция, Москва, Академия МВД СССР, 1989.